

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.05.2019, sp. zn. 5 Tdo 490/2019, ECLI:CZ:NS:2019:5.TDO.490.2019.1

Číslo: 5/2020

Právní věta:

I. Pro naplnění skutkové podstaty přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 tr. zákoníku je rozhodující především existence závazkového právního vztahu mezi dlužníkem a věřitelem (viz rozhodnutí pod č. 17/2009 Sb. rozh. tr.). K uplatnění trestní odpovědnosti za uvedený přečin je proto nezbytné učinit jednoznačný závěr o tom, co bylo právním důvodem vzniku závazkového právního vztahu mezi pachatelem jako dlužníkem a poškozeným jako věřitelem, tedy zda tento právní důvod vyplývá z konkrétní smlouvy nebo dohody (včetně tzv. nepojmenované smlouvy anebo dohody o převzetí dluhu), či z jiných skutečností, pokud mohou mít právní význam pro vznik dluhu u pachatele (např. z toho, že pachatel přistoupil k dluhu jiného).

II. Při řešení otázky, zda byly naplněny znaky přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku za situace, kdy je z rozhodných skutkových zjištění zřejmé, že je dlužník v úpadku a není schopen plně uspokojit pohledávky všech svých věřitelů, je třeba ke zjištění výše způsobené škody stanovit jak hodnotu zcizeného majetku dlužníka použitelného (po jeho případném zpeněžení) k uspokojení pohledávek věřitelů, tak i výši všech dluhů dlužníka. Výše škody u každého poškozeného věřitele pak nemůže odpovídat celé nominální hodnotě jeho neuspokojené pohledávky, ale je nutno vycházet z výše odpovídající jen poměrnému a rovnoměrnému uspokojení pohledávek všech věřitelů, není-li zde důvod uspokojovat pohledávky věřitele jinak (např. přednostně, jde-li o zajištěné věřitele).

III. I když otázka, zda je pachatel přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 tr. zákoníku dlužníkem, je předběžnou otázkou, která se týká posouzení viny obviněného a kterou posuzují orgány činné v trestním řízení samostatně (§ 9 odst. 1 tr. ř.), nemůže soud v trestním řízení ignorovat rozhodnutí soudu učiněné v občanském soudním řízení o tom, že nevznikl závazek mezi určitými osobami, jímž se měl obviněný stát dlužníkem (např. na základě notářského zápisu s doložkou vykonatelnosti). Soud rozhodující v trestním řízení tedy nemůže dospět k opačnému závěru založenému jen na argumentu, že je oprávněn samostatně posoudit tuto otázku jako předběžnou odlišně od soudu v občanskoprávním řízení, není-li z takového závěru zřejmé, na základě jaké skutečnosti se obviněný měl stát dlužníkem věřitele. Dospěje-li soud rozhodující v trestním řízení při řešení předběžné otázky k odlišnému právnímu názoru, než jaký zaujal soud rozhodující o téže otázce v občanském soudním řízení, je povinen tuto odchylku náležitě odůvodnit.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.05.2019

Spisová značka: 5 Tdo 490/2019

Číslo rozhodnutí: 5

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Poškození věřitele, Předběžné otázky, Škoda

Předpisy: § 138 odst. 1 tr. zákoníku
§ 222 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku
§ 222 odst. 1 tr. zákoníku
§ 9 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného T. N. podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 6. 11. 2018, sp. zn. 55 To 348/2018, a jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 6 T 125/2017. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu v Liberci, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 6 T 125/2017, byl obviněný T. N. (dále též jen „obviněný“) uznán vinným přečinem poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, kterého se dopustil skutkem podrobně popsáním ve výroku o vině v citovaném rozsudku (viz níže bod 20. tohoto usnesení).
2. Za tento přečin byl obviněný odsouzen podle § 222 odst. 3 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 1 roku, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu 2 roků. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byl poškozený odkázán s uplatněným nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.
3. Proti zmíněnému rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, a to proti všem jeho výrokům. O podaném odvolání rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci usnesením ze dne 6. 11. 2018, sp. zn. 55 To 348/2018, tak, že ho podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

II.

Dovolání obviněného

4. Obviněný T. N. podal proti citovanému usnesení odvolacího soudu prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřel o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. Uplatněnými námitkami obviněný zpochybnil zejména svou trestní odpovědnost za přečin, jímž byl uznán vinným, správnost právního posouzení skutku a způsob hodnocení důkazů.
5. Konkrétně obviněný vytkl, že soud prvního stupně po zhodnocení usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 6. 4. 2017, sp. zn. 31 EXE 59022/2016, jímž bylo rozhodnuto o zastavení exekuce vedené na základě notářského zápisu sp. zn. N 151/2012 a N 159/2012 a které bylo potvrzeno usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 16. 1. 2018, sp. zn. 35 Co 164/2017, neuvážil rozpornost výpovědí poškozeného, který v trestním řízení vypovídal jako svědek odlišně než v průběhu řízení o zastavení exekuce, a soud ani řádně neodůvodnil, co jej vedlo ke ztotožnění se skutkovým stavem tak, jak ho popsal poškozený.

6. Podle obviněného soud prvního stupně dospěl k nesprávnému závěru o existenci závazkového vztahu mezi obviněným (dlužníkem) a poškozeným (věřitelem) a dluhu obviněného vůči poškozenému, neboť při svém rozhodování vyšel pouze ze skutkového stavu popsaného poškozeným, a tudíž vyložil obsah shora citovaného notářského zápisu zcela v rozporu s principy občanského práva hmotného. Přitom tento svůj závěr odlišný od závěru civilního soudu řádně neodůvodnil. K tomu obviněný zdůraznil, že právní jednání je třeba posuzovat podle obsahu a úmyslu jednajícího, ovšem z notářského zápisu nevyplývá úmysl obviněného převzít postavení svého syna jakožto dlužníka poškozeného, nýbrž jen zavázat se k vrácení peněžních prostředků zapůjčených synovi obviněného. Jelikož peněžní prostředky nebyly poskytnuty obviněnému, nevznikla poškozenému pohledávka z titulu půjčky peněžních prostředků a nevznikl ani závazkový vztah mezi poškozeným a obviněným. Chybný výklad notářského zápisu soudem prvního stupně je podle obviněného v rozporu s principem rozhodování v pochybnostech ve prospěch obviněného, přičemž v této souvislosti obviněný odkázal na nálezný Ústavního soudu vydaný pod sp. zn. [III. ÚS 2042/08](#).

7. Obviněný tedy vyslovil přesvědčení, že jeho jednáním nebyly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu poškození věřitele, provedl výklad ustanovení § 222 odst. 1 tr. zákoníku a odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, podle které je závazkový právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem předpokladem trestní odpovědnosti za trestný čin poškození věřitele. Podle názoru obviněného trestní soud musí vykládat instituty občanského práva v souladu s předpisy tohoto právního oboru.

8. Závěrem svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil výrok o vině a trestu v rozsudku soudu prvního stupně a současně na něj navazující usnesení odvolacího soudu a aby věc přikázal soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Vyjádření k dovolání

9. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k dovolání obviněného prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zástupce předně provedl podrobný výklad uplatněného dovolacího důvodu vymezeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a rozvedl, za jakých okolností mohou být v dovolacím řízení posuzovány i skutkové námitky, přičemž konstatoval, že u obviněného nebyla žádná taková okolnost zaznamenána a obviněný ji ani v dovolání neuplatnil.

10. Podle názoru státního zástupce pod citovaný dovolací důvod nelze podřadit ty námitky, v nichž obviněný zpochybňuje postup soudu prvního stupně při hodnocení důkazů, zejména vyjadřuje nesouhlas s tím, jak soud posoudil výpověď poškozeného. Liché jsou rovněž výhrady obviněného, v nichž napadá úplnost odůvodnění odsuzujícího rozsudku, neboť odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně splňuje všechny zákonné požadavky vymezené v § 125 odst. 1 tr. ř. a lze je označit za vyčerpávající. Dále státní zástupce odmítl tvrzení obviněného, podle něhož soud prvního stupně neodůvodnil v rozhodnutí jím přijatý závěr o existenci pohledávky a závazkového právního vztahu mezi poškozeným jako věřitelem a obviněným jako dlužníkem, a v této souvislosti odkázal na část odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně.

11. V mezích uplatněných dovolacích důvodů lze podle státního zástupce posoudit námitku neexistence závazkového vztahu mezi obviněným a poškozeným a dluhu obviněného vůči poškozenému. K tomu dále státní zástupce zdůraznil, že závazkový právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem je obligatorním znakem skutkové podstaty přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž soud musí posuzovat otázku existence a obsahu takového právního vztahu v trestním řízení vždy samostatně jako předběžnou otázku, neboť jde o posouzení viny obviněného. Podle názoru státního zástupce však trestní soud v nyní projednávané věci nebyl vázán rozhodnutím civilního soudu, které bylo vydáno ve vykonávacím řízení (nešlo o konstitutivní rozhodnutí a netýkalo se merita věci). Podstatou rozhodnutí civilního soudu zde bylo posouzení vykonatelnosti notářského

zápisu, nikoli posouzení existence závazku mezi obviněným a poškozeným. Soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a na podkladě provedených důkazů konstatoval existenci dluhu obviněného vůči poškozenému, a to ze vztahu vzniklého ještě před sepsáním notářského zápisu, byť by mělo jít o dluh z inominátní smlouvy. Ve svém vyjádření státní zástupce také připomněl, že v občanskoprávní oblasti se uplatňuje princip smluvní autonomie, který dále podrobně rozvedl. Přitom soud prvního stupně ve svých závěrech nevycházel výhradně jen z výpovědi poškozeného, ale i z příjmových dokladů o převzetí částek podepsaných obviněným, z výpovědi obviněného, dalších svědků a z textu samotného notářského zápisu. Zcela zásadním bylo podle státního zástupce také zjištění, podle něhož ze závazkového vztahu mezi obviněným a poškozeným bylo zčásti plněno, a to v nikterak zanedbatelné výši 500 000 Kč.

12. Konečně státní zástupce konstatoval, že úkon deklarovaný v notářském zápisu byl simulovaným právním úkonem, kterým měl být zastřen (disimulován) jiný právní úkon, jímž byly řešeny vzájemné vztahy mezi poškozeným a obviněným, a dále rozvedl, za jakých podmínek je třeba uznat disimulovaný právní úkon za platný. Podle státního zástupce šlo o volbu nejen poškozeného, ale i obviněného, jaký typ smlouvy v souladu s principem smluvní autonomie mezi sebou uzavřou. Přijal-li obviněný sám ve vztahu s poškozeným při uzavírání smlouvy režim občanskoprávního vztahu, je nucen nést i důsledky z toho vyplývající.

13. Závěrem svého vyjádření proto státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

14. Nejvyšší soud po zjištění, že byly splněny všechny formální a obsahové podmínky k podání dovolání, dospěl k následujícím závěrům.

15. Pokud jde o dovolací důvody, obviněný opřel své dovolání o ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí i jemu předcházející řízení, a to v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání. Obviněný v části svého dovolání uplatnil námitku, která odpovídá dovolacím důvodům podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř., konkrétně jde o nesprávné právní posouzení existence závazkového právního vztahu mezi obviněným a poškozeným a dluhu obviněného vůči poškozenému. Námitky obviněného, jimiž se snažil zpochybnit provedené dokazování a hodnocení důkazů soudy obou stupňů, jsou však mimo citované dovolací důvody. Po přezkoumání pak dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání obviněného je zčásti důvodné a že napadené usnesení odvolacího soudu ani jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně nemohou obstát.

b) K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

16. K výkladu tohoto dovolacího důvodu Nejvyšší soud připomíná, že je dán tehdy, jestliže skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplnuje znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodná skutková zjištění neposkytují dostatečný podklad k závěru, zda je stíhaný skutek vůbec trestným činem, popřípadě o jaký trestný čin jde. Podobně to platí o jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, které lze dovodit za situace, pokud byla určitá skutková okolnost posouzena podle jiného ustanovení hmotného práva, než jaké na ni dopadalo.

17. S poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. však nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkového stavu, či prověřovat zákonnost provedení dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. Východiskem pro případné naplnění citovaného dovolacího důvodu jsou zásadně jen skutková zjištění stabilizovaná v pravomocně ukončeném řízení a vyjádřená především v popisu skutku v příslušném výroku rozhodnutí ve věci samé, popřípadě i další soudem (soudy) zjištěné okolnosti relevantní z hlediska norem trestního práva hmotného, ale i jiných hmotněprávních odvětví.

1. K trestnému činu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku

18. Nejvyšší soud zde připomíná, že přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení svého věřitele tím, že zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou, nebo odstraní, byť i jen část, svého majetku, a způsobí tím na cizím majetku značnou škodu. Podstatou tohoto trestného činu je určité jednání směřující sice vůči majetku dlužníka, ale v konečném důsledku poškozující majetek věřitele, do něhož se nedostane odpovídající plnění z majetku dlužníka k uspokojení pohledávky věřitele. Podle § 222 odst. 1 tr. zákoníku je tento trestný čin dokonán, tedy uspokojení pohledávky věřitele je alespoň částečně zmařeno, jestliže pachatel (dlužník) v důsledku majetkových dispozic či jiných jednání uvedených v tomto ustanovení již není schopen poskytnout věřiteli plnění v celém rozsahu v souladu s obsahem závazkového právního vztahu a dlužník už nemá vliv ani na to, zda byl nebo bude jeho závazek vůči věřiteli splněn jinak než z dlužníkovy majetku. Pachatelem trestného činu je zde dlužník nebo fyzická osoba jednající jménem právnické osoby, která je dlužníkem (§ 114 odst. 2 tr. zákoníku – viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2211). Obviněnému T. N. byla z uvedené tzv. složité skutkové podstaty kladena za vinu varianta spočívající ve zmaření uspokojení svého věřitele, a to tím, že zcizil, byť i jen část svého majetku, přičemž tímto činem způsobil značnou škodu, takže podle soudů nižších stupňů naplnil i okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedenou v § 222 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Značnou škodou se pak ve smyslu § 138 odst. 1 tr. zákoníku rozumí škoda ve výši nejméně 500 000 Kč.

19. Důležitým předpokladem trestní odpovědnosti za trestný čin poškození věřitele je závazkový právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem. Jednání pachatele trestného činu poškození věřitele tedy směřuje proti pohledávce věřitele, jímž je osoba, která má vůči pachateli, popřípadě vůči jiné osobě, za niž pachatel jedná, právo na plnění zejména na základě existujícího závazkového právního vztahu, bez ohledu na to, zda důvodem vzniku takového vztahu je smlouva (občanskoprávní, obchodní, pracovní) nebo jiná v zákoně uvedená skutečnost, např. způsobení škody, daňová či celní povinnost. V průběhu existence závazkového vztahu pak může dojít ke změně v osobě věřitele i dlužníka. Z platného závazku je dlužník povinen něco dát (např. dodat zaplacené zboží, nebo naopak peníze za dodané zboží), konat (např. provést opravu, dopravit zboží na místo určení, postavit budovu), něčeho se zdržet (např. dočasně nevyužívat pronajatou halu ke skladování) nebo něco trpět (např. umožnit průjezd cizích stavebních strojů přes vlastní pozemek) a věřitel je oprávněn to požadovat. Závazek může být peněžitý, nepeněžitý nebo kombinací obojího (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2211).

20. Skutek, jímž měl obviněný T. N. spáchat trestný čin, spočíval podle odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně v tom, že dne 2. 8. 2012 v L. v ulici XY v kanceláři notářky JUDr. E. V. byl za její přítomnosti sepsán notářský zápis sp. zn. NZ 151/2012 a N 159/2012 s J. N. jako věřitelem a obviněným jako dlužníkem, kde oba uzavřeli dohodu o splnění závazku se svolením k vykonatelnosti notářského zápisu, v níž prohlásili, že věřitel poskytl dlužníkovi peněžní prostředky ve výši 1 450 000 Kč, které se zavázal dlužník splatit v poslední splátce ke dni 30. 9. 2012. Když však byla splacena pouze část dluhu ve výši 500 000 Kč a dlužník nesplnil povinnosti vůči věřiteli po termínu sjednané splátky k vrácení finančních prostředků ve výši 950 000 Kč, uplatnil věřitel svoji pohledávku v exekučním řízení vedeném u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 118 EX 332/13, který pověřil

vedením exekuce soudního exekutora Mgr. J. J. se sídlem v S., jenž vydal dne 18. 6. 2013 exekuční příkaz k provedení exekuce zřízením exekutorského zástavního práva na nemovitostech, ale řízení bylo zastaveno usnesením Okresního soudu v Liberci ze dne 6. 4. 2017, č. j. 31 EXE 59022/2016-55, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 16. 1. 2018, č. j. 35 Co 164/2017-116, z důvodu promlčení, přičemž exekutorské právo se týkalo nemovitých věcí blíže specifikovaných ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Poté, po zastavení exekuce usnesením ze dne 15. 7. 2013, č. j. 118 EX 332/13-14, vydaným soudním exekutorem Mgr. J. J. – exekutorský úřad S., k exekuci prováděné podle pověření k provedení exekuce vydaného Okresním soudem v Liberci usnesením ze dne 30. 5. 2013, č. j. 21 EXE 4810/2013-11, přičemž podnět k zastavení exekuce podal oprávněný J. N. dne 15. 7. 2016 z důvodu mimosoudního řešení pohledávky ve výši 950 000 Kč, obviněný převedl nemovité věci blíže specifikované ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, které byly ve společném jmění manželů – obviněného T. N. a jeho manželky J. N., a tyto nemovité věci byly do té doby předmětem exekuce, na základě darovací smlouvy ze dne 19. 8. 2013 do majetku svému vnukovi N. N. Přitom obviněný do současné doby (míněno do vydání rozsudku soudu prvního stupně) neuhradil svůj dluh vůči oprávněnému a ani ho nehodlal uhradit, čímž zcela záměrně zmařil uspokojení svého věřitele tím, že zcizil část svého majetku, která mohla být použita k uspokojení pohledávky oprávněného, a takto způsobil J. N. škodu ve výši 950 000 Kč.

21. Nejvyšší soud považuje za důvodnou tu námitku obviněného, podle které soudy nižších stupňů nesprávně právně posoudily danou věc, neboť nebyly naplněny všechny zákonné znaky přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Obviněný v této souvislosti přílehlavě upozornil na rozhodnutí publikované pod č. 17/2009 Sb. rozh. tr., podle něhož závazkový právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem je obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu poškození věřitele. Otázku existence a obsahu tohoto právního vztahu musí soud v trestním řízení posuzovat vždy samostatně jako předběžnou otázku (§ 9 odst. 1 tr. ř.), neboť jde o posouzení viny obviněného. To platí i v případě, že existence takového závazkového právního vztahu již byla deklarována pravomocným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení, které nemá konstitutivní povahu. Tímto rozhodnutím sice soud není v trestním řízení vázán, avšak nemůže je pominout, proto jím provede důkaz, zhodnotí je v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř. a ve svém rozhodnutí se s jeho argumenty vypořádá.

22. V nyní posuzované trestní věci na podkladě rozhodných skutkových zjištění vyjádřených ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně a dále rozvedených v odůvodnění rozhodnutí obou soudů nižších stupňů nelze přisvědčit závěrům těchto soudů v tom smyslu, že obviněný T. N. naplnil svým jednáním všechny znaky skutkové podstaty přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Podle názoru Nejvyššího soudu se totiž soudy po právní stránce nevypořádaly se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, neboť v řízení nebylo postaveno najisto, z jakého právního důvodu měl vzniknout závazkový právní vztah mezi obviněným jako dlužníkem a poškozeným J. N. jako věřitelem, jak bude vysvětleno dále. Soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že v trestním řízení dospěl k odlišnému závěru o vzniku závazku a jeho povaze než soudy v občanskoprávním řízení, přičemž s odkazem na ustanovení § 9 odst. 1 tr. ř. sice konstatoval svou vázanost pravomocným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení, ale nikoli o otázce viny, navíc musí jít o konstitutivní rozhodnutí, které v této věci nebylo učiněno. Soud prvního stupně dále rozvedl své úvahy, podle nichž je podstatné, že poškozený postupně předal celkovou částku ve výši 1 450 000 Kč včetně příslušenství synovi obviněného. V souvislosti s tím pak obviněný podepsal příjmové doklady a také notářský zápis. Tento svůj závazek obviněný několik let nijak nezpochybnil a akceptoval jej zejména tím, že z něj uhradil více jak třetinu, konkrétně částku ve výši 500 000 Kč. Dílčí úhradou tedy obviněný projevil vůli ke splnění svého závazku a fakticky jej na sebe převzal „jakousi novací svého druhu“. Odvolací soud se poté vypořádával s námitkami obviněného odkazem na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, s jehož závěry se ztotožnil. Nejvyšší soud však nepovažuje argumentaci soudů nižších stupňů za dostatečně přesvědčivou,

především pak s ohledem na závěry, k nimž dospěly soudy v občanskoprávním řízení.

23. V exekučním řízení vedeném u Okresního soudu v Liberci, které skončilo usnesením ze dne 6. 4. 2017, č. j. 31 EXE 59022/2016-55, exekuční soud uzavřel, že z notářského zápisu sp. zn. NZ 151/2012 a N 159/2012, na jehož základě byla vedena exekuce poškozeného J. N. (oprávněného) proti obviněnému T. N. (povinnému), nelze učinit závěr, podle něhož by předmět půjčky ze dne 2. 8. 2012 měly tvořit peníze, které obviněný převzal již dříve ve dnech uvedených v příjmových dokladech, a že by došlo k uzavření dohody účastníků o změně práv a povinností z dřívějších smluv o půjčkách. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci svým usnesením ze dne 16. 1. 2018, č. j. 35 Co 164/2017-116, potvrdil citované rozhodnutí Okresního soudu v Liberci a podrobně rozvedl argumentaci ohledně vzniku závazkového právního vztahu mezi obviněným a poškozeným, a to – mimo jiné – i odkazem na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu, podle níž dohoda oprávněné a povinné osoby obsažená v notářském zápisu se svolením k vykonatelnosti nemá hmotněprávní povahu a sama o sobě nemá za následek vznik, změnu, nebo zánik práv nebo povinností účastníků právního vztahu. Notář sepíše notářský zápis na základě dohody oprávněné a povinné osoby, aniž by byl oprávněn zkoumat její podklad v hmotném právu. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti není sám o sobě samostatným zavazovacím důvodem a ani se jím nezakládá domněnka o existenci dluhu v době jeho sepsání. Z notářského zápisu přitom podle Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci nevyplývá ani to, že by mezi účastníky došlo k dohodě o zřízení nového závazku při současném zrušení jejich dosavadního závazku (k tzv. privativní novaci), především pak s ohledem na skutečnost, že předmět půjčky nebyl obviněnému fakticky předán ke dni uzavření smlouvy o půjčce (tj. dne 2. 8. 2012), jak je uvedeno v notářském zápisu. Podrobně se Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci zabýval i tím, kdo byl ve skutečnosti dlužníkem ze smlouvy o půjčce, neboť na podkladě provedeného dokazování přicházela v úvahu i možnost, že jím nebyl obviněný, ale jeho syn Ch. N., kterému byly fakticky předány peněžní prostředky. Proto pokud by mělo dojít ke změně v osobě dlužníka, kterou zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, jenž byl účinný v době posuzovaného skutku (dále jen ve zkratce „obč. zák.“), umožňoval ve formě převzetí dluhu (§ 531 obč. zák.) či přistoupení k závazku (§ 533 obč. zák.), musela by být uzavřena písemná dohoda mezi původním dlužníkem, tj. Ch. N., a novým dlužníkem, tj. obviněným, popřípadě mezi věřitelem, tj. J. N. a novým dlužníkem, avšak v notářském zápisu nebyl uveden takový důvod plnění. Podle závěrů Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci tedy smlouva o půjčce mezi obviněným a poškozeným nevznikla, neboť oprávněný (poškozený J. N.) neprokázal, že by předal předmět půjčky v podobě peněžní částky ve výši 1 450 000 Kč povinnému (obviněnému T. N.).

24. Nejvyšší soud se ztotožňuje s konstatováním soudu prvního stupně v tom smyslu, že otázku existence a obsahu závazkového právního vztahu mezi dlužníkem a věřitelem musí soud v trestním řízení posuzovat vždy samostatně jako předběžnou otázku (§ 9 odst. 1 tr. ř.) i v případě, jestliže tu již je pravomocné rozhodnutí občanskoprávního soudu o takové předběžné otázce, neboť jde o posouzení viny obviněného. Za otázku viny je přitom nutno považovat nejen každý znak trestného činu, uvedený ať už v obecné, nebo ve zvláštní části trestního zákoníku, ale i každou jednotlivou podmínku nutnou pro závěr, zda jde o trestný čin, či nikoli. Nelze zpochybnit ani skutečnost, že soud v trestním řízení není vázán pravomocným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení, které nemá konstitutivní povahu. Nicméně i v tomto případě, což Nejvyšší soud zdůrazňuje, je povinností trestních soudů vzít v úvahu rozhodnutí občanskoprávního soudu. Takové rozhodnutí i spisy týkající se této věci jsou důkazním materiálem, s nímž se musí trestní soud náležitě vypořádat, a případně odchýlné rozhodnutí o řešené otázce přesvědčivě odůvodnit, neboť tu jde o rozdílné posouzení určité otázky, o níž bylo vydáno pravomocné rozhodnutí příslušným orgánem, kterému je speciálně svěřeno řešení právě takové otázky. Podle názoru Nejvyššího soudu se však soudy nižších stupňů v nyní posuzované trestní věci nevypořádaly s rozhodnutími soudů vydanými v exekučním řízení a s jejich argumentací, zejména s podrobně odůvodněným usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci. Tato rozhodnutí jsou postavena na tom, že obviněnému nevznikl žádný závazkový

právní vztah vyplývající z notářského zápisu, proto v uvedené části posuzovaného skutku došlo k jeho nesprávnému právnímu posouzení, které je navíc v rozporu i s dosavadní judikaturou.

25. Pokud totiž soud prvního stupně v dané trestní věci na podkladě skutkových zjištění dospěl k závěru, podle něhož obviněný T. N. dílčí úhradou dluhu projevil vůli ke splnění svého závazku a fakticky jej na sebe převzal „jakousi novací svého druhu“, je takový závěr velmi neurčitý a zcela v rozporu s tím, k čemu dospěly občanskoprávní soudy v exekučním řízení, aniž byla tato zásadní odlišnost přesvědčivě vysvětlena a odůvodněna. Zde je třeba zdůraznit, že ke změně v osobě dlužníka mohlo dojít na základě různých právních skutečností, např. převzetím dluhu podle § 531 a § 532 obč. zák. nebo přistoupením k závazku podle § 533 a § 534 obč. zák., případně se určitá osoba mohla stát dlužníkem na základě ručení (§ 546 a násl. obč. zák.). Jak je přitom patrné i z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, soud vycházel z ničím nezpochybněného skutkového zjištění, podle něhož peněžní prostředky v celkové výši 1 450 000 Kč předal poškozený J. N. jako půjčku synovi obviněného Ch. N., nikoliv obviněnému. Proto dlužníkem se z důvodu půjčky peněz (§ 657 a násl. obč. zák.) mohl stát právě Ch. N., a jestliže soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že jím byl (též nebo jen) obviněný T. N., není zřejmé, na základě jaké právní skutečnosti se obviněný stal dlužníkem a z čeho taková změna v osobě dlužníka vyplývá. Jak již bylo uvedeno výše, dohoda obviněného a poškozeného obsažená v notářském zápisu není sama o sobě samostatným zavazovacím důvodem a nemůže mít hmotněprávní povahu (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2000, sp. zn. [21 Cdo 267/2000](#)). Navíc za situace, kdy smlouva o půjčce deklarovaná v notářském zápisu (za předpokladu, že peněžní prostředky ve výši 1 450 000 Kč byly předány synovi obviněného), jakožto reálný kontrakt mezi obviněným a poškozeným nevznikla. Je nutno vzít na zřetel i argumentaci exekučních soudů, které vyloučily možnou změnu v osobě dlužníka, ať už formou převzetí dluhu, nebo přistoupení k závazku.

26. Pro naplnění skutkové podstaty posuzovaného přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku je nezbytné postavit najisto, co bylo právním důvodem vzniku závazkového právního vztahu mezi obviněným a poškozeným, tedy zda tento právní důvod vyplývá z konkrétního právního úkonu (např. ze smlouvy, včetně tzv. nepojmenované smlouvy, kterou bylo možno uzavřít podle § 51 obč. zák.), či z jiných skutečností, pokud mohou mít právní význam pro vznik dluhu u obviněného. Zde je namístě upozornit i na vyjádření k dovolání obviněného, které učinil státní zástupce a v němž vyslovil přesvědčení, podle něhož právní úkon deklarovaný v notářském zápisu byl simulovaným právním úkonem, kterým měl být zastřen (disimulován) jiný právní úkon. V této souvislosti Nejvyšší soud poukazuje na dosavadní judikaturu (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. [29 Odo 440/2004](#)), podle které, má-li být právním úkonem předstíraným - učiněným naoko (tzv. simulovaným právním úkonem) - zastřen jiný právní úkon (tzv. disimulovaný právní úkon), je simulovaný právní úkon pro nedostatek potřebné vůle subjektů neplatný. Zásadně proto platí tento jiný, tj. zastřený právní úkon. Podmínkou však je, že zastřený právní úkon odpovídá vůli subjektů, a dále, že jsou u něj splněny i všechny ostatní náležitosti požadované zákonem pro jeho platnost. Z dikce ustanovení § 41a odst. 2 obč. zák. je pak nepochybné, že musí být dána totožnost účastníků předstíraného a zastřeného právního úkonu. Závěry o možném zastření pravého důvodu vzniku závazkového vztahu ovšem přicházejí v úvahu jen za předpokladu, kdyby skutečně vznikl závazkový právní vztah (ať už z jakéhokoliv právního důvodu) mezi obviněným a poškozeným. Proto v nyní posuzovaném případě musí soudy učinit spolehlivý závěr, komu poškozený J. N. fakticky půjčil peněžní prostředky ve výši 1 450 000 Kč, tedy zda obviněnému nebo synovi obviněného, popřípadě oběma, a kdo z nich se tak stal dlužníkem. Po vyjasnění těchto skutkových zjištění a právních souvislostí je nutno zvážit, zda právním úkonem deklarovaným v notářském zápisu mohl být skutečně zastřen jiný právní úkon, jímž byly řešeny vzájemné vztahy mezi poškozeným a obviněným a který by bylo třeba při splnění všech zákonných náležitostí považovat za platný důvod vzniku závazkového právního vztahu mezi obviněným a poškozeným.

27. Nejvyšší soud vzhledem ke shora uvedenému shledal důvodnou námitku obviněného, kterou zpochybnil správnost právního posouzení skutku ve vztahu k přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

2. K otázce výše způsobené škody

28. Nejvyšší soud připomíná, že v případě trestného činu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 tr. zákoníku vzniká škoda na majetku dotčeného poškozeného věřitele (případně věřitelů) a spočívá v tom, že tento věřitel neobdržel od pachatele – dlužníka plnění k uspokojení své pohledávky, tj. nedošlo k důvodně očekávanému přírůstku na majetku věřitele, kterého by bylo možno dosáhnout, kdyby si dlužník nepočínal způsobem uvedeným v citovaném ustanovení. Výši škody potom představuje hodnota zničeného, poškozeného, zatajeného, zcizeného, učiněného neupotřebitelným nebo odstraněného majetku dlužníka, který by bylo možné jinak použít k uspokojení pohledávek jeho věřitelů, kdyby dlužník neučinil některé z jednání vyjmenovaných v ustanovení § 222 odst. 1 tr. zákoníku. Tato škoda odpovídá celé výši zmařených pohledávek jen tehdy, je-li hodnota uvedeného majetku dlužníka stejná nebo vyšší; je-li hodnota majetku nižší, škoda je jen v této výši (viz rozhodnutí pod č. 36/2007-III. Sb. rozh. tr.). V ostatních případech je třeba zjistit, v jakém rozsahu bylo dotčeno plnění ve prospěch věřitele, tj. zejména to, zda bylo zmařeno uspokojení jeho pohledávky zcela, nebo jen zčásti, a jestli byl dlužník i před spácháním trestného činu schopen splnit celý svůj dluh, nebo jen jeho část (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2208 až 2227). Pro úplnost je vhodné dodat, že hodnotou zničeného, poškozeného, zatajeného, zcizeného, učiněného neupotřebitelným nebo odstraněného majetku dlužníka, lze-li ji vyjádřit v penězích, je podle § 492 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, jeho cena.

29. V trestní věci obviněného T. N. dospěly soudy nižších stupňů shodně k závěru, podle něhož jednáním obviněného byla způsobena poškozenému J. N. škoda ve výši 950 000 Kč, neboť obviněný provedl takové majetkové dispozice se svými nemovitými věcmi, v jejichž důsledku pak již nebyl schopen poskytnout poškozenému žádné plnění k uspokojení jeho pohledávky. Přitom z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně a usnesení odvolacího soudu je zřejmá neutěšená finanční situace obviněného v době spáchání posuzovaného přečinu, který měl řadu věřitelů a nacházel se v úpadkovém stavu. Za těchto skutkových zjištění a s ohledem na výše uvedené nelze souhlasit se soudy nižších stupňů ani ohledně výše způsobené škody poškozenému, neboť při konstatované mnohosti věřitelů a možného zatížení nemovitých věcí (např. zástavním právem) rozhodně nelze presumovat možnost uspokojení pohledávky poškozeného v plné výši 950 000 Kč, kdyby si obviněný nepočínal způsobem uvedeným v ustanovení § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Jak totiž bylo uvedeno shora, pro naplnění znaků trestného činu poškození věřitele za situace, kdy ze skutkových zjištění vyplývá, že obviněný byl v úpadku a měl více věřitelů, je třeba zabývat se nejen tím, zda obviněný skutečně zcizil alespoň část svého majetku, ale též tím, v jakém rozsahu byl takový majetek použitelný k uspokojení pohledávky právě toho věřitele, který tím měl být poškozen, tj. poškozeného J. N. (viz též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2006, sp. zn. [5 Tdo 1116/2006](#), uveřejněné pod č. T 944. v sešitu 31 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2007). Proto má-li škodu způsobenou tomuto poškozenému představovat výše jeho neuspokojené pohledávky (částka 950 000 Kč), je nezbytné stanovit nejen hodnotu převedených nemovitých věcí použitelných (po jejich případném zpeněžení) k uspokojení této pohledávky, ale též výši dalších případných dluhů obviněného ve vztahu k jiným věřitelům a teprve poté vyčíslit škodu způsobenou zmíněnému poškozenému. Její výše by mohla odpovídat celé nominální hodnotě neuspokojené části pohledávky poškozeného J. N. jen tehdy, kdyby zjištěná hodnota převedených nemovitých věcí – při zohlednění pohledávek všech věřitelů obviněného a výše těchto pohledávek – byla taková, že postačí k plnému uspokojení všech věřitelů. V opačném případě, tedy za úpadkového stavu obviněného, je nutné vycházet z výše odpovídající jen poměrnému a

rovnoměrnému uspokojení pohledávek všech věřitelů, není-li zde důvod uspokojovat pohledávky věřitele jinak (např. přednostně, jde-li o zajištěné věřitele). To vše však samozřejmě pouze za předpokladu, budou-li moci učinit soudy nižších stupňů spolehlivý a odůvodněný skutkový i právní závěr, podle něhož byl obviněný T. N. skutečně dlužníkem poškozeného J. N. jako jeho věřitele.

c) K ostatním námitkám obviněného

30. Nejvyšší soud se v další části odůvodnění zabýval ostatními námitkami obviněného, které neodpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Zároveň se vyjádřil druhému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř.

V.

Závěrečné shrnutí

31. Na podkladě shora uvedených skutečností a úvah Nejvyšší soud shledal dovolání obviněného T. N. důvodným, a proto podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení odvolacího soudu i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, včetně rozhodnutí na ně obsahově navazujících, pokud zrušením pozbyla svůj podklad. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal věc Okresnímu soudu v Liberci, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

32. Soud prvního stupně tak v uvedeném rozsahu opětovně projedná trestní věc obviněného a odstraní vady vytknuté tímto rozhodnutím Nejvyššího soudu. Ve vztahu k posuzovanému skutku soud po případném doplnění dokazování opětovně posoudí, zda byl skutečně naplněn zákonný znak skutkové podstaty přečinu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku v podobě existence a obsahu závazkového právního vztahu mezi poškozeným J. N. jako věřitelem a obviněným jako dlužníkem a dluhu obviněného vůči poškozenému. Pokud soud dospěje k závěru, že obviněný svým jednáním naplnil všechny obligatorní znaky skutkové podstaty přečinu poškození věřitele, jednoznačně v popisu skutku i v odůvodnění rozsudku specifikuje právní důvod vzniku závazkového právního vztahu mezi obviněným a poškozeným. Soud prvního stupně se přitom náležitě vypořádá s argumentací exekučních soudů a své případné odchylné rozhodnutí o řešení otázky řádně odůvodní. Zároveň doplní dokazování za účelem zjištění hodnoty převáděných nemovitých věcí a celkové výše dluhů obviněného vůči všem jeho věřitelům a opětovně posoudí, komu a v jaké výši byla jednáním obviněného způsobena škoda. Ve svém novém meritorním rozhodnutí pak soud prvního stupně promítne svá skutková zjištění do učiněných závěrů, případně náležitě upraví i právní větu svého rozhodnutí, resp. samotnou právní kvalifikaci, bude-li toho zapotřebí. Současně Nejvyšší soud připomíná, že podle § 265s odst. 1 tr. ř. je soud prvního stupně vázán právními názory vyslovenými v tomto rozhodnutí a při odůvodňování rozsudku musí důsledně respektovat ustanovení § 125 odst. 1 tr. ř. Stejně tak jsou oba soudy nižších stupňů podle § 265s odst. 2 tr. ř. limitovány zákazem reformationis in peius (např. stran celkové výše škody způsobené poškozenému J. N. a případně i dalším věřitelům obviněného, bude-li důvodně považován za jejich dlužníka).